

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 4

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

April 2025

WWW.AJERUZ.COM

International Scientific Journal
AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
April 2025

Tashkent 2025

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING NUTQINI RIVOJLANTIRISH KONSEPSIYALARI

Urinova Durdona Olimjon qizi
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi
durdonaurinova488@gmail.com

Ilmiy rahbar: Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fanlari buyicha falsafa doktori, dotsent .
Tojiboeva Gulmira Rifovna

Annotasiya: Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirish konsepsiyalari mavzusidagi maqola, o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini shakllantirishning asosiy yo'nalishlari va metodlarini tahlil qiladi. Maqolada so'z boyligini boyitish, grammatik jihatdan to'g'ri nutqni shakllantirish, izchil nutqni rivojlantirish, yozma va og'zaki nutqni rivojlantirish hamda muloqot va tinglash ko'nikmalarini rivojlantirish kabi yo'nalishlar muhokama qilinadi. Shuningdek, interfaol metodlar, o'yinlar va rolli o'yinlar, loyiha asosida o'qitish kabi metodlarning qo'llanilishi va o'qituvchining roli ham yoritiladi. Maqola o'quvchilarning nutqiy rivojlanishini ta'minlash uchun zarur bo'lgan metodik yondashuvlarni aniqlashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Nutqiy kompetensiya, boshlang'ich sinf o'qituvchisi, boshlang'ich sinf o'quvchisi, nutq, ta'lim, tovush, interfaol metodlar.

Kirish: Ta'limning asosiy maqsadi o'quvchilarning har tomonlama kamol topishi, chuqur bilimli, ma'naviyati yuksak va vatan ravnaqiga hissa qo'shadigan shaxslarni tarbiyalash ekanligi ta'kidlanadi. Rivojlangan davlatlarning yetakchi ta'lim muassasalarida mustaqil fikrlaydigan, zamonaviy bilim va kasb-hunarni egallagan, mustahkam hayotiy pozitsiyaga ega bo'lgan yoshlarni tarbiyalash bo'yicha keng ko'lamdagi ishlar amalga oshirilmoqda.

Asosiy qism: Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirish konsepsiyalari Boshlang'ich ta'lim bosqichi bolalarning shaxs sifatida shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Aynan shu davrda ularning nutqiy ko'nikmalari, fikrlash qobiliyati va kommunikativ mahorati rivojlanadi. Nutqni rivojlantirish nafaqat o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini boyitish, balki ularning ijodiy tafakkurini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Nutqni rivojlantirishning asosiy konsepsiyalari: Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirish turli yondashuvlar asosida amalga oshiriladi. Quyida eng asosiy konsepsiyalar ko'rib chiqiladi:

1. Psixolingvistik yondashuv: Bu yondashuv bolaning psixologik rivojlanishini va lingvistik kompetensiyalarni uyg'un rivojlantirishga asoslangan. Ushbu yondashuvga

ko'ra: Bola nutqini rivojlantirish uning psixologik o'sish bosqichlari bilan bog'liq. Nutqiy faoliyat turli yosh davrlarida turlicha shakllanadi. Kommunikativ muhit bolaning so'z boyligini kengaytirishda muhim rol o'ynaydi.

2. Kognitiv yondashuv: Bu konsepsiya bolaning tafakkur jarayonlarini rivojlantirish orqali nutqni shakllantirishga qaratilgan. Nutq va tafakkur bir-biri bilan bog'liq jarayonlardir. O'quvchilarni mantiqiy fikrlashga o'rgatish nutqiy rivojlanishga yordam beradi. Tanqidiy va ijodiy tafakkurni shakllantirish uchun suhbat, bahs, matn tahlili kabi usullar qo'llanadi.

3. Lingvodidaktik yondashuv: Bu yondashuv til o'rgatish metodikalari orqali nutqni rivojlantirishga asoslanadi. Ona tili darslarida so'z boyligini oshirish, grammatik to'g'ri gap tuzish va matn yaratish ustida ishlash muhim. Lug'at boyligini kengaytirish uchun interfaol metodlardan foydalanish zarur. O'quvchilarga hikoya, ertak, dialog, drammatizatsiya kabi metodlar orqali so'zlashuv ko'nikmalarini shakllantirish lozim.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirishda quyidagi usullar keng qo'llaniladi:

1. O'yin texnologiyalari: Rolli o'yinlar (masalan, savdo do'koni, shifokor qabulxonasi, sayohat). Nutqiy topshiriqlar (jumlaning to'ldirish, hikoya tuzish). Jamoaviy o'yinlar (so'z zanjiri, topishmoq va jumboqlar).

2. Suhbat va bahslar: O'quvchilarni o'z fikrlarini aniq va mantiqiy ifoda etishga o'rgatish. Jamoaviy muhokamalar orqali ularning nutqiy kompetensiyalarini shakllantirish. Erkin nutq mashqlarini bajarish (masalan, "Mening eng sevimli mashg'ulotim" mavzusida gapirish)

3. Matn bilan ishlash: Hikoya qilish va matnni qayta so'zlab berish. Matn asosida savol-javob usulini qo'llash. Matndan muhim g'oyalarni ajratib olish va qisqacha bayon qilish.

4. Audio va video materiallardan foydalanish: Bolalarga audio ertaklar va hikoyalar tinglashni taklif qilish. Multfilmlar orqali muloqot ko'nikmalarini shakllantirish. Videoroliklar orqali talaffuz va intonatsiyani rivojlantirish.

Nutqiy rivojlanishning baholash mezonlari: Bolalarning nutqiy rivojlanishini baholash quyidagi mezonlar asosida amalga oshiriladi:

1. Lug'at boyligi – bolaning so'z zaxirasi va uni qo'llash qobiliyati.
2. Grammatik to'g'rilik – jummalarni grammatik jihatdan to'g'ri tuzish.
3. Muloqot qobiliyati – erkin nutq va suhbat qurish mahorati.
4. Talaffuz va intonatsiya – so'zlarni to'g'ri talaffuz qilish va intonatsiyaga e'tibor berish.

Xulosa: Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirish murakkab, lekin muhim jarayondir. Bu jarayonda psixolingvistik, kognitiv va lingvodidaktik yondashuvlar asosida ish olib borish samarali natijalar beradi. O'quvchilarning so'z boyligini kengaytirish, fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish va kommunikativ

malakalarini shakllantirish uchun o'yin, suhbat, matn bilan ishlash kabi metodlardan foydalanish muhim. Shuningdek, audio va video materiallar yordamida bolaning nutqiy qobiliyatini yanada rivojlantirish mumkin. Shu bilan birga, natijalarni baholash va monitoring qilish orqali o'quvchilarning individual rivojlanishini kuzatib borish lozim. Bu konsepsiyalar asosida olib borilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning kelajakda o'z fikrlarini aniq va ravon ifoda etishiga mustahkam zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Alikabulov S. A. Modifying Additives to Bitumen //International Journal 1on Orange Technologies. - 2021. - Т. 3. - №. 9. - С. 100-102.
2. Рахимов Б. Б., Шукуруллаев Б. А., Аликабулов Ш. А. Методы исследования и влияние нефтяных остатков на свойства строительного битума //Universum: технические науки. - 2021. - №. 6-3 (87). - С. 88-92.
3. Хамидов Б. Н., Аликабулов Ш. А., Рахимов Б. Б. Сравнительные испытание опытных партий композиционного строительного битума марки бн 90/10 с добавлением экстрактного остатка, нефтешлама и отбеливающей глины для применения в строительных объектах //Universum: технические науки. -2020. - №. 10-3 (79). - С. 29-31.
4. Аликабулов Ш. А. Влияние добавок на структуру и свойства битумов //Universum: технические науки. - 2021. - №. 10-3 (91). - С. 36-38.
5. Khamidov S. et al. Production and performance tests of axo oil with improved colloidal indicators //AIP Conference Proceedings. - AIP Publishing LLC, 2022. - Т. 2432. - №. 1. - С. 030008.
6. Негматов С. С. и др. ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ РЕЖИМОВ ЭКСПЛУАТАЦИИ МЕТАЛЛИЧЕСКОЙ ОСНАСТКИ НА ИЗНОСОСТОЙКОСТЬ КОМПОЗИЦИОННЫХ ПОЛИМЕРНЫХ МАТЕРИАЛОВ //Universum: технические науки. - 2022. - №. 11-5 (104). - С. 5459.

Nashr qilingan sana: 29.03.2025.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog‘iston ko‘chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172